Elefantbuske

Portulacaria afra

I korthet

- *Portulacaria afra* – familjen Didiereaceae (tidigare portlakväxter).
- Hemmahörande i östra Sydafrika i täta, torra snår.
- Suckulent buske med rödbruna grenar och små, runda, köttiga blad i par.
- Små ljusrosa blommor – i kruka dock sällan.
- Kan stå ljust inomhus året runt men växer bäst ute på sommaren; på vintern ljust och inte under cirka 10 °C.
- Lagrar vatten i blad och stam – vattnas först när odlingsmediet är torrt.
- Fröna är nästan som damm; de sås på ytan, täcks inte och gror efter några veckor.

Det här kan du se fram emot

Med fröna av elefantbuske har du grunden till en robust, suckulent bonsai som du själv formar från den första groddplantan. Fröna är nästan som damm, så påsen kan se tom ut vid första anblicken. De gror efter några veckor; alla frön gror inte. Groddplantorna växer långsamt i början, så ha tålamod det första året. Efter hand bildar växten rödbruna grenar och de små, runda bladen, och då kan du börja forma den genom beskärning. Blommor kommer bara sällan i kruka – det är de små bladen och den täta förgreningen som är elefantbuskens kännetecken.

Många förknippar bonsai med ett färdigt litet träd från butiken. Med frön börjar du ett steg tidigare – och det ger dig något som ett köpt träd aldrig kan: Du bestämmer själv formen från den allra första groddplantan, och du kan odla arter som sällan eller aldrig säljs som färdiga bonsai. Det kräver tålamod, för det tar några år innan fröplantan har blivit ett riktigt bonsaiträd. I gengäld är trädet ditt eget från början till slut. Här nedan hittar du det du behöver veta för att komma bra igång med just den här arten.

Introduktion

Elefantbuske (*Portulacaria afra*) är en suckulent buske eller ett litet träd. Den är hemmahörande i östra Sydafrika och vidare norrut till Eswatini och Moçambique, där den bildar täta, torra snår på sluttningar och klippavsatser. I naturen blir den 2–4 meter hög. Grenarna är rödbruna och saftiga, och de små, runda, köttiga bladen sitter parvis. På afrikaans heter växten spekboom; elefanter och andra växtätare äter den gärna, och grenar som bryts av slår själva rot. Den påminner om penningträdet (Crassula ovata) men är inte nära släkt med det. I hemlandet kommer små, ljusrosa blommor efter regn; i kruka blommar den sällan. Som bonsai är elefantbusken populär eftersom den tål kraftig beskärning, förgrenar sig villigt och har naturligt små blad.

Förökning

Fröna kan sås inomhus året runt; helst på våren. De är mycket små – nästan som damm – så påsen kan se tom ut vid första anblicken; titta noga innan du öppnar den. Fröna behöver ingen förbehandling. Fyll ett såbrätte med fuktig såjord eller kokossåmull och strö fröna direkt på ytan – de ska inte täckas. Lägg en bit klar plastfolie eller en glasskiva över brättet så att luftfuktigheten hålls hög, och ställ det ljust men utan direkt sol vid cirka 20–25 °C. Vädra var 2–3:e dag och spraya ytan lätt med en sprayflaska i stället för att vattna uppifrån.

Säkerhet: Frön, näringsämnen och odlingsmedier är inte avsedda att ätas – varken av människor eller djur. Vissa arter är giftiga, så förvara dem oåtkomligt för barn och djur.

Groningen sker efter några veckor; alla frön gror inte. När groddplantorna är stora nog att hantera skolas de om till egna krukor med pikeringsjord.

Placering och ljus

Elefantbusken vill ha ljust och gärna sol. Den kan stå inomhus året runt i ett ljust, soligt fönster, men växer bäst när den från mitten av maj till slutet av september står ute på en solig plats; vänj den gradvis vid direkt sol. I full sol förblir bladen små och grenarna korta. Står den för mörkt blir skotten långa och tunna, och den tappar bladen.

Vattning och näringsämnen

Elefantbusken lagrar vatten i blad och stam. Vattna först när odlingsmediet är torrt, och vattna då ordentligt; det får aldrig stå vatten i skålen. Bladen ska inte sprejas. Från april till september ges flytande bonsainäring i svag dos var 4–6:e vecka. På vintern vattnas bara lite, och ingen näring ges.

Odlingsmedium

Använd ett väldränerat odlingsmedium: Färdig bonsaijord blandad med extra kvartssand är en bra grund. Till unga plantor passar pikeringsjord med kvartssand. Unga plantor planteras om vart 2–3:e år på våren eller sommaren.

Beskärning

Elefantbusken tål kraftig beskärning och skjuter nya skott från bladvecken, ofta flera på en gång. Från vår till sensommar: Låt de nya skotten bilda cirka 5 bladpar och skär sedan tillbaka dem till 2 bladpar. Små skott direkt på stammen tas bort så att formen blir tydlig. Låt snittytorna torka innan du vattnar. Grenarna är saftiga och bryts lätt, och tråd lämnar lätt märken – bygg därför upp formen genom beskärning och använd tråd bara försiktigt och kortvarigt. Avklippta skott kan användas som sticklingar: Låt dem torka några dagar och stick dem sedan i lätt fuktigt, sandigt odlingsmedium.

Övervintring

I en skål tål elefantbusken inte frost. Ta in den innan natttemperaturen sjunker under cirka 10 °C och ställ den så ljust som möjligt, helst vid cirka 10–15 °C; den kan också stå i rumstemperatur om den står mycket ljust. En varm, mörk plats ger långa, svaga skott och bladfall. Håll odlingsmediet nästan torrt – vattna bara så mycket att bladen inte skrumpnar – och ge ingen näring. Från mitten av maj kan den åter stå ute.

Viktiga odlingstips

Det mesta som går fel vid sådd beror på för mycket vatten eller för lite ljus. Jag rekommenderar ett lätt, näringsfattigt såmedium som såjord eller kokossåmull, så att de fina rötterna inte ruttnar. När groddplantorna ska skolas om ger pikeringsjord med kvartssand god dränering och ett stabilt rotsystem. Senare, när trädet ska formas som bonsai, är min färdigblandade bonsaijord en bra grund. Ha tålamod: Frön från samma påse gror inte alltid samtidigt, så låt såbrättet stå kvar även om de första groddplantorna redan har kommit upp.